

Hemşirelikte Etik Kodlar ve Etik Sorunlar

Code of Ethics for Nurses and Ethical Problems

Prof. Dr. Ayfer KARADAKOVAN

Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu, İZMİR

Özet

Etik, davranışlarla ilgili neyin doğru neyin yanlış olduğu ile ilişkili mesleki standartlardır. Tüm insanlar için iyi ve kötü olanın ne olduğunu tanımlar. Hemşirelikte etik kodlar güvenli ve şefkatli bakım için ilkeleri belirler. Etik kodlar mesleğin tüm üyeleri tarafından kabul edilebilir etik standartlardır. Amerikan Hemşireler Birliği (ANA) ve Uluslararası Hemşireler Konseyi (ICN) hemşire profesyonellerin izleyeceği tüm meslek üyeleri tarafından yaygın olarak kabul edilen etik kodlar belirlemiştir.

Anahtar kelimeler: Etik, Hemşirelik etiği, Etik kodlar.

Summary

The terms of ethics refers to occupational standards of right and wrong behavior. It is concerned with determining what is good or vulnerable for all people. In nursing, a code of ethics provides guidelines for safe and compassionate care. A code of ethics is a set of ethical principles that are accepted by all members of profession. The American Nurses Association (ANA) and The International Council of Nurses (ICN) have established widely accepted codes that professional nurses attempt to follow.

Key words: Ethics, Nursing ethics, Code of ethics.

Etik: Bir insan toplumunun alışkanlıkları, gelenek ve görenekleri, kültürün özellikleri anlamına gelen Yunanca "et-hike" sözcüğünden gelir. Ahlaki değerler ve ilkelere uygun karar ve davranışları tanımlayan kurumsal kodlar ve standartları belirler(www.baltas-baltas.com. [Erişim 27 Aralık 2007]).

Etik, davranışlarla ilgili neyin doğru, neyin yanlış olduğu ile ilişkili mesleki standartlardır (http://nursingworld.org/ethics/code/ethicscode_150.htm [Accessed 4 December 2007],1,2). Etik ve ahlak sözcüğü aynı anlamda kullanılır. Ancak ahlak; dini, felsefi, kültürel ve toplumsal etkileşimler sonucu, bireylerin belleklerine yerleşmiş, iyiyi, kötüyü, doğruyu, yanlış biribirinden ayırt etmeye yarayan bireysel değerler ve ilkelerdir.

Etik;

- Ahlaki faaliyetler ve değer sistemiyle ilgili bilim,
- Değişik olaylar karşısında hangi davranış ve tutumun doğru ya da yanlış olduğunun saptanması,

İyi ilişkilerin, karakterin ve motivasyonun yansımasıdır gibi tanımlanır. (www.baltas-baltas.com. Erişim 27.Aralık 2007,1,2,3,4,5).

Etik ilkeler: Meslek üyelerinin genel olarak kabul ettiği ilkeler dizisidir. Bunlar, meslek üyesinin mesleğine, mesleki örgütüne, meslektaşlarına, hizmet verdiği ve işbirliği yaptığı bireylere ve kendine karşı sorumluluklarını tanımlar.

Etik ilkeler mesleğin üyelerine ve topluma, mesleğin te-

mel amaçları ve değerleri hakkında bilgi sağlar, meslek üyelerinin karşılaşabilecekleri etik sorunlar karşısında mantıklı ve doğru karar verebilmeleri için rehberlik eder.

Bandman ve Bandman hemşirelikte etik ilkelerin dört amacı olduğunu bildirmiştir. Bunlar;

1. Toplumun inançlarının ve hemşirenin sorumluluklarının bilincinde olduğunu ve kabul ettiğini topluma göstermek.

2. Etik sorumluluklar gerektiren eylemlere esas oluşturacak meslek ilişkileri için rehber oluşturmak.

3. Hastanın/bireyin sözcüsü, diğer sağlık profesyonellerinin çalışma arkadaşı, hemşirelik mesleğinin güvenilir bir çalışanı ve toplumda sağlık hizmetlerini temsil eden birey olarak hemşirenin konumunu tanımlamak.

4. Meslek üyelerinin mesleki düzenlerini oluşturmada bir araç sunmak(5).

Başlıca etik ilkeler;

- Yararlılık,
- Zarar vermeme,
- Özerklik,
- Doğruluk,
- Adalet,
- Güvenilirlik,
- Sadakat kavramlarından oluşur (1).

Profesyonel bir meslek üyesi olarak hemşire, hemşirelikte etik kodları, bu kodlarda belirtilen davranış ve değerle-

ri benimsemeli ve mesleğini bu standartlar doğrultusunda sürdürmelidir (<http://nursingworld.org/ethics/code/ethicscode150.htm> [Accessed 4 December 2007], www.cna-nurses.ca/pages/ethics/ethics.htm [Accessed 18 December 2007], 1,2,6).

Etik Kodlar: Hemşirelikte etik kodlar, hemşirenin topluma ve mesleğine karşı sorumluluklarını yansıtır. Etik kodlar; mesleğin birincil amaçlarını, değerlerini ve yükümlüklerini açıklar. Hemşirelikte etik kodlarla ilgili ilk metin Florence Nightingale tarafından yazılmış The Promise (Söz) adlı metindir(7). Uluslararası Hemşireler Konseyi (International Council of Nurses -ICN-) 1953 yılında hemşirelikte etik kodları hazırlamış, 1982 yılında ve 2005 yılında tekrar düzenleyerek basmıştır. ICN etik kodların hemşirelik eğitimi verilen kurumlar, hemşirelerin çalışma alanları, basılı materyaller ve medya aracılığı ile tanıtımı ve duyurulmasının önemini vurgulamaktadır. ICN'nin hazırladığı etik kodlar, ulusal ve bölgesel etik kodların geliştirilmesi için başlangıç olmuştur(<http://inc.ch/ethics.htm>. [Accessed 18 December 2007]). Amerikan Hemşireler Birliği(American Nurses Association-ANA-)ve Kanada Hemşireler Birliği hemşirelikte etik kodların neler olduğu ve bunların yerine getirilmesinin mesleki standartlar açısından önemini vurgulayan yayınlar yapmışlardır. ANA 1950 yılında hazırladığı etik kodları 1986 yılında tekrar düzenlemiş, son olarak 2001 yılında güncelleyerek web sayfasında yayınlamıştır. ANA'ya göre etik kodların uygulanabilir olması için; etik kuramların benimsenmesi ve onaylanması gerekir. Tüm ülkeler kendi toplumsal değerlerini, sağlık ve sosyal gereksinimleri göz önünde bulundurarak bu etik kodları benimsemeli, meslek üyelerinin uymasını ve bakıma yansıtmasını sağlamalıdır.

Hemşirelikte etik kodların amaçları şunlardır:

- Hemşirelik mesleği üyelerinin görevlerini ve etik sorumluluklarını kısa ve öz cümlelerle tanımlar.
- Mesleğin olmazsa olmaz etik standartlarını tanımlar.
- Hemşirenin mesleki sorumlulukları ile ilgili topluma verdiği sözleri tanımlar(<http://nursingworld.org/ethics/code/ethicscode150.htm> [Accessed 4 December 2007]).

Kanada Hemşireler Birliği'nin Etik kodları:

- Hemşire, hastalara ve onların bireysel gereksinimlerine saygı göstermek zorundadır.
- Hemşirelik bakımı, hastalara saygıyı ve onların kendi bakımını kontrol etme hakkına dayalı olarak, hastanın seçme hakkına saygıyı yansıtmalıdır.
- Hemşire, sağlık bakım kurumunda hastalar hakkında öğrendiği tüm bilgileri gizli tutmak durumundadır.
- Hemşirenin, hastaların onurunu koruma yükümlülüğü vardır.
- Hemşirenin, meslektaşları ve başkaları önünde hemşirelik etiğine uyma yükümlülüğü vardır.

relik etiğine uyma yükümlülüğü vardır.

- Hemşirenin, hastanın sözcülüğünü/savunuculuğunu üstlenme yükümlülüğü vardır.
- Hemşire, eğitim, araştırma ve yönetimi içeren tüm profesyonel kurumlarda, hastaların iyiliğini ön planda tutmakla yükümlüdür.
- Hemşire, hemşireliğe ve hemşirelere güveni devam ettirecek şekilde davranmakla yükümlüdür(www.cna-nurses.ca/pages/ethics/ethics.htm [Accessed 18 December 2007]).

Amerikan Hemşireler Birliği (American Nurses Association-ANA)'nin 2001 yılında güncellediği etik kodlar

(<http://nursingworld.org/ethics/code/ethicscode150.htm> [Accessed 4 December 2007]).

Kod 1: Hemşirelik, bireyin onur ve değerlerini koruyan, tutumlarına ve sağlık sorunlarına saygı gösteren, sosyal, ekonomik durum ayrımı gözetmeksizin, bireylere şefkat göstererek uygulanan profesyonel bir meslektir.

1.1. İnsan onurunu koruma: Tüm hemşirelik uygulamalarının temelinde insan onurunu ve değerini koruma vardır. Hemşireler tüm profesyonel ilişkilerinde bireylerin değerlerini ve gereksinimlerini dikkate alarak davranırlar.

1.2. Hasta ile ilişkiler: Hemşire hastasının bakımını planlarken bireylerin yaşam biçimi, değer yargıları, dini inançları ve gereksinimlerine saygı göstererek, önyargısız davranır.

1.3. Sağlık sorununun niteliği: Hemşire bireylerin sağlık sorunları ile ilgilenirken onların değerlerine, dini inançlarına saygı göstermeye ve onurunu korumaya özen gösterir. Hasta için sağlığın oluşturulması, hastalıkların önlenmesi, sağlığın düzeltilmesi, rahatsızlıkların azaltılması, terminal evredeki hastaya destek bakımını planlanması gibi hemşirelik hizmetlerinin düzenlenmesinde hastanın değerleri ve inançları göz önünde bulundurulur.

1.4. Otonomiye saygı: Hemşire hastaya yapılacak girişimler, tedaviler ve uygulamalarla ilgili bilgi vererek onayın alınması konusunda dikkatli davranır.

1.5. Çalışma arkadaşları ve diğer bireylerle ilişkiler: Hemşirenin bakım verici, yönetici, eğitici, araştırmacı ve danışmanlık gibi bir çok işlevleri vardır. Hemşire bu rolleri yerine getirirken diğer hemşireler, hizmetliler, hekimler ve öğrencilerle birlikte yaptığı çalışmalarda ilişkilerini sevecenlik ve hoşgörülü ile yürütür.

Kod 2: Hemşirelik birey, aile, grup yada toplumda hastanın birincil olarak bakımını yürüten bir meslektir.

2.1. Hastanın önceliklerini kabul etme: Hemşire hastanın bakımının planlanması, girişimler ve planın uygulamasına katılımını sağlar ve onun bireysel isteklerine öncelik verir.

2.2. Anlaşmazlıkların çözümü: Hemşire çalışma ortamında hasta, aile, hekim, hemşire meslektaşları ile ilgili anlaşmazlıkların çözümünde rol alır. Aynı zamanda sağlık bakım organizasyonları ve sağlık bakımının planlanması ile ilgili anlaşmazlıkların çözümünde de rol alır.

2.3. İş birliği: İş birliği, bireylerin yada grupların ortak amaçlar için çaba göstermesi durumudur. Sağlık bakımında ortak amaç hasta yada toplumun sağlık gereksinimleridir. Sağlık bakım sistemlerindeki kompleks gelişmeler hizmet sunumunda multidisipliner yaklaşımı gerektirir. Sağlık hizmeti sunumunda sağlık ekibinin ortak kararlar alma ve bakım sonuçlarını tartışarak kaliteli bakım hizmeti sunmaları için hemşire işbirliği sağlayıcı rol oynar.

2.4. Profesyonellik: Hemşire hastalıkların önlenmesi, acının azaltılması, sağlığın korunması, geliştirilmesi ve düzeltilmesi gibi işlevlerde hasta ve çalışma arkadaşları ile profesyonel hizmet yürütür.

Kod 3: Hemşirelik hastanın güvenlik ve sağlığının korunması için çaba gösteren, savunucu ve geliştirici rol oynayan bir meslektir.

3.1. Gizlilik: Hemşire hastanın güvenliğinin sağlanması, sağlık bakımında olumsuzlukların önlenmesi ve hasta için doğru uygulamaların savunucusudur.

3.2. Güvenilirlik: Hemşire hastasıyla ilgili tüm bilgileri saklar.

3.3. Araştırmaya katılanların korunması: Her birey bireysel özgür iradesiyle araştırmaya katılır. Hemşire hastayı bir araştırmaya katılımından önce olası yarar ve zararları, elde edilen bilgilerin gizli tutulacağı, araştırmanın herhangi bir evresinde araştırmadan çıkabileceği konusunda bilgilendirerek, katılım konusunda istekli olup olmadığını onamını alır.

3.4. Standartlar ve yeniden gözden geçirme mekanizmaları: Hemşire bilgi, beceri ve uygulamalar ile ilgili yenilikler ve gelişmeleri izleyerek kendisini geliştireceği konusunda topluma söz verir. Yönetici hemşireler sorumluluğunda çalışan hemşirelerin bilgi ve becerilerini geliştirmeleri için sorumluluk alır ve gerekli eğitim programlarının hazırlanmasını ve hemşirelerin katılımını sağlar.

Hemşireler hasta güvenliği, insan ve çevre kaynaklı hatalı uygulamaların azaltılması için politikalar ve standartlar geliştirir.

3.5. Hatalı/uygun olmayan uygulamalardan koruma: Hemşire hastanın yaşamı boyunca karşılaşılabileceği güvenlik, sağlık, sağlık bakım gereksinimleri gibi konularda gereksinimlerinin belirlenmesinde birincil rol üstlenir. Yapacağı uygulama konusunda yetkili olmayan birinin hastaya yapacağı uygulamalar, ekip üyelerinden birinin etik ve yasal olmayan uygulamaları konusunda dikkatli olacağı ve hastayı bunlardan koruyacağı sözünü verir.

3.6. Yanlış/zararlı uygulamalar: Hemşire çalışma ortamında hastayı ekip üyelerinin yanlış/zarar verici uygulamalarından korur.

Kod 4: Hemşireler hemşirelik bakımı ve uygulamaları ile ilgili görevlerini en üst düzeyde yerine getirme konusunda sorumluluklarını kabul eder.

4.1. Sorumluluklarını kabul etme: Hemşire, hastaya verilecek bakımın birincil sorumlusudur. Hemşirelik, doğrudan hasta bakımı, eğitim, yönetim, araştırma gibi sorumlulukları kapsar. Hemşire bu sorumlulukların her birinde kaliteli bakım ve uygulamanın sağlanmasından sorumludur. Hemşire hemşirelik uygulamaları ile ilgili değişiklikleri ve gelişmeleri izler, inceler ve bakımına yansıtır.

4.2. Hemşirelik ile ilgili karar alma ve uygulama: Kendisinin ve birlikte çalıştığı ekip üyelerinin etik kurallar çerçevesinde hastanın onurunu koruyacağını, hastanın yararı ve kendi isteklerini ifade etmesine izin verecek biçimde kararlar alacağını ve uygulayacağını kabul eder.

4.3. Hemşirelikle ilgili kararlar ve işlevlerde sorumluluk alma: Hemşire yapacağı görevleri eğitimi, bilgisi, yetenekleri ve deneyimlerine dayanarak kabul eder.

4.4. Hemşirelik işlevlerine de yetki /sorumluluk alma: Hemşire sorumluluğunda çalışan diğer sağlık personelinin kaliteli sağlık bakımı vermesi konusunda sorumluluk alır. Kaliteli sağlık bakımını sürdürülmesi için gerekli izlem ve değerlendirmeyi yapar.

Hemşirenin eğitici, yönetici ve araştırmacı rolünün hasta bakımıyla doğrudan ilgisi az olmasına karşın, hasta bakımında görev alan diğer ekip üyelerinin eğitim ve denetlemesi ile ilgili hemşireye sorumluluk yüklemektedir.

Kod 5: Hemşire kendisinin ve çalışma arkadaşlarının bireysel gelişimi sağlama ve sürdürme konusunda sorumluluk almayı kabul eder.

5.1. Ahlaki öz saygı: Bireysel tutum ve yaşam biçimini dikkate almadan ahlaki doğruları ve tüm insani değerleri içerir.

5.2. Bireysel gelişim ve yeterliliğin sürdürülmesi: Bireyin kendisini yeterli hissetmesi, özsaygısı, profesyonel davranış göstermesi ve çalışmasının yeterliliğini etkileyen önemli etmenlerdir. Tüm hemşireler kendisini geliştirmesi gerektiğinin sorumluluğunu taşır.

5.3. Karakter bütünlüğü: Hemşireler bireysel ve profesyonel kimliklerini tamamen birbirinden ayırtmaz. Ancak birbiriyle karıştırmadan bütünleştirirler. Hemşire mesleğini yürütürken bireysel değerleri ile mesleki değerlerini bütünleştirir.

5.4. Dürüstlüğü koruma: Hemşire görev aldığı her alanda mesleğin ahlaki standartlarının ihlal edilebileceği olasılığının olduğu durumlarda kabul edilebilir ahlak sınırları içinde uzlaştırıcı rol oynar. Bu rol doğrudan hasta bakımını

la ilgili olabileceği gibi hemşirelik mesleğinin diğer çalışma alanlarıyla da ilgili olabilir. Hemşire hastanın güvenliğini koruyacağına, hastayı bakımdan mahrum etmeyeceğine, yalnız hasta için alternatif hemşirelik bakım kaynakları sağlandığında bakımı devredeceğine söz verir.

Kod 6: Hemşireler kaliteli sağlık bakımı sunmak için sağlık bakım ortamının düzeltilmesi, korunması ve uygun ortamda sağlık bakımı verileceği sözünü verir.

6.1. Ahlaki değerler ve dürüstlüğü hakim olduğu bir çevre: Dürüstlük bireyin karşılaştığı ahlaki sorunlar/sorumluluklarda neyin doğru olduğu ile ilgili karakteristik özellikleridir. Akıl, onur, cesaret ve ahlaklı olma dürüst bireyi tanımlayan özelliklerdir. Hemşireler için hemşireliğin merkezinde insan onuru, iyiliği, bağımsızlığı, saygısı, dürüstlük ve fazilet yer alır.

6.2. Etik sorumluluklar doğrultusunda çevre düzenlenmesi: Tüm hemşireler hemşirelik bakımı uyguladıkları alanlarda etik sorumluluklar doğrultusunda görev yaparlar. Hemşireler uygulama alanında yazılı politika, prosedür ve standartların etik ilkeler doğrultusunda belirlenmesi ve uygulanmasında sorumluluk alır.

6.3. Sağlık bakım ortamı sorumlulukları: Hemşire sağlık bakım hizmeti sunulan ortamda çalışma arkadaşları ve diğer sağlık bakım çalışanlarının gereksinimlerini belirleme, uygun bir çalışma ortamı sunma sorumluluğu taşır. Özellikle yönetici hemşireler bakım işlevlerinin doğru biçimde yapılması, yapılacak işlerde ve uygulamalarda hemşirelerin kararlara katılımının sağlanması konusunda sorumluluk alır.

Kod 7: Hemşireler meslekteki gelişmeleri izleme ve bunları uygulama, eğitim ,yönetim hizmetlerine yansıtma sorumluluğu taşır.

7.1. Hemşirelik ve sağlık bakım politikaları ile ilgili mesleki gelişmelere aktif katılım: Hemşireler mesleki organizasyonlarda yer alma, mesleki aktivitelere katılım ve liderlik rolü üstlenme gibi mesleğin gelişimine katkıda bulunacak sorumlulukları üstlenirler. Hemşireler aynı zamanda çalışma alanlarındaki komisyon ve komitelerde çalışma grubu üyesi ya da lider olarak görev yaparak mesleğin gelişimine katkıda bulunurlar.

7.2. Klinik, eğitim ve yönetim alanında profesyonel standartların geliştirilmesi, sürdürülmesi ve uygulanması yoluyla mesleki gelişimi sağlama: Standartlar ve rehberlerin geliştirilmesi mesleki bilgi ve etik ilkelerin hemşirelik uygulamalarına yansımalarıdır. Hemşirelerin mesleklerine ilişkin standartlar ve rehberler geliştirmeleri onların topluma karşı sorumluluklarını yerine getirdiğini gösterir. Yönetici hemşireler meslekte kabul edilmiş standartların çalışma alanlarında kullanımından sorumludur. Hemşirelik hizmetlerinde mesleki otonomi ve öz düzenleme için standartlar ve rehberlerin geliştirilmesi ve uygulamada kullanımı zorunludur. Eğiti-

ci hemşireler eğitimle ilgili aktivitelerde en üst düzeyde eğitim standartlarını oluşturmak ve uygulamaktan sorumludur.

7.3. Mesleki bilginin gelişimi, yayılımı ve uygulamaya aktarılması: Hemşireler mesleki disiplin ve uygulamalarında hemşirelik bilgisinin belirlenmesi, değerlendirilmesi, incelenmesi ve yaygınlaştırılması sorumluluğu taşır. Aynı zamanda hemşirelik diğer bilim dalları ve insan bilimlerinden de yararlanır. Bilimsel aktiviteler hemşirelik mesleğinin topluma karşı sorumluluğudur. Hemşireler bireysel olarak yada diğer meslektaşları ile işbirliği yaparak mesleki bilginin gelişimi, değerlendirilmesi, yayılması ve uygulamaya yansıtılması için çalışırlar.

Kod 8: Hemşireler toplumsal, ulusal yada uluslararası düzeyde sağlık bakım gereksinimlerinin karşılanması için diğer sağlık profesyonelleri ve toplumla işbirliği yapar.

8.1. Sağlık gereksinimleri ve genel sağlık konularında sorumluluklar: Hemşirelik mesleği tüm insanların sağlık, iyilik ve güvenliğini sağlama sözü verir. Hemşire yalnız bireylerin/hastaların sağlık gereksinimleri konusunda sorumluluk almaz. Aynı zamanda dünyadaki açlık, çevre kirliliği, sağlık bakımına ulaşmada yetersizlik, insan hakları, hemşirelik hizmetleri ve sağlık bakım kaynaklarının eşit dağıtılması gibi genel sağlık konularında da sorumluluk alır. Uygun, yeterli ve kaliteli sağlık bakım hizmetinin tüm bireylere eşit biçimde sunulması için sağlık profesyonelleri, toplumsal, ulusal ve uluslar arası düzeyde iş birliği ve planlama gerekir. Hemşirelik mesleği bu sorumluluğun bilincindedir.

8.2. Topluma karşı sorumluluklar: Hemşireler toplum sağlığı ve sağlığı tehdit eden durumların farkındalığı konusunda sorumluluk alır. Hemşire, destek grupları, toplumdaki organizasyonlar ve gruplar aracılığı ile toplumu hastalıklar, kazalar, sağlıklı yaşam biçimi alışkanlıkları, yasal ve kurumsal sağlık hakları konularında eğitir. Fakirlik, evsizlik, güvensiz yaşam, ihmal, şiddet, sağlık hizmetlerinden yararlanmada yetersizlik gibi sağlık için engel oluşturan konularda bireylere destek olur.

Kod 9: Hemşireler, dernekleri ve meslek üyeleri aracılığı ile hemşirelik değerleri ve uygulamalarını duyurur, sosyal politikaların biçimlendirilmesinde sorumluluk alır.

9.1. Değerlerin duyurulması: Meslek üyeleri profesyonel derneklerle iletişim kurarak hemşirelik mesleğinin değerlerini duyurma konusunda sorumluluk alır.

9.2. Profesyonel organizasyonlarla ortak çalışmalar yaparak mesleki başarı sağlama: Hemşirelik mesleğindeki gelişmeler mesleğin toplumdaki saygınlığını artırır. Meslek ve toplum arasındaki olumlu iletişim aşağıda verilenlerin gerçekleşmesi ile sağlanır:

- Hemşireler için etik kodların oluşturulması.
- Hemşirelik uygulama standartlarının oluşturulması.
- Hemşirelik kuramları, hemşirelik bilimi ve araştırmala-

ra dayanarak hemşirelik işlevleri ve bilgilerinde sürekli gelişimin sağlanması.

- Uygulama alanı ile ilgili gerekli eğitimlerin sağlanması.
- Sertifika programlarının düzenlenmesi.
- Profesyonel hemşirelik işlevlerinin etkinliğinin değerlendirilmesi için mekanizmalar geliştirilmesi.

9.3. Profesyoneller arası dürüstlük: Mesleki dernekler /birlikler mesleki etik ilkeleri ve değerleri açıklamaktan sorumludur ve üyelerini etik değerler doğrultusunda birleşerek çalışmalarını konusunda cesaretlendirirler. Bunun için mesleki etik kodların, mesleki bağlılık ve farkındalığın oluşturulması gerekir.

9.4. Sosyal alandaki yenilikler: Hemşireler birey olarak yada diğer birey/kurumlarla birlikte sosyal değişiklikler doğrultusunda politika oluşturmak için çalışmalar yaparlar. Sağlık hizmetlerinde kaliteyi arttırma ve yeniden yapılanma için profesyonel hemşirelik dernekleri ile iş birliği yaparlar. Hastalıklarda damgalanma, insan onurunun korunması, evsizlik, açlık gibi sosyokültürel konularda çalışmalar yaparlar(http://nursingworld.org/ethics/code/ethicscode_150.htm [Accessed 4 December 2007]).

Etik Sorunlar:

Hemşireler klinik uygulama alanında etik karar vermeyi gerektiren ancak, genel kapsamlı olmaları nedeniyle etik kuralların yeterince uygulanmadığı özel durumlara karşılaşılabilmektedir.

Jameton hemşirelikte üç tür etik sorunla karşılaşabileceğini belirtmiştir.

Bunlar:

- Etik belirsizlik.
- Etik sorun.
- Etik ikilemdir.

Etik belirsizlik: Etik sorunların, etik ilke ve değerlerin neler olduğunun bilinmemesidir.

Etik sorun: Sorunun çözüm yolunun bilindiği fakat kurumdan yada başka faktörlerden kaynaklanan nedenlerle çözüm yolunun seçilemediği durumdur (1).

Etik ikilem: Etik bakımdan ayrıntılı düşünmeyi gerektiren, genellikle birden fazla doğru yanıtı olan ve bazı şeylerden vazgeçmeyi gerektiren durumlardır. Çoğu kez taraflardan birinin diğer tarafın zararı pahasına yarar sağladığı durumları içerir (www.baltas-baltas.com. [Erişim 27 Aralık 2007]).

Etik karar verme: Yalnız duygusal davranışlar değil, entelektüel sorun çözme becerisini gerektirir. Etik karar vermede bir çok model önerilmektedir. Çoğunda izlenecek adımlar aynıdır. Jameton (1984) tarafından tanımlanan altı basamaklı sorun çözme modeli aşağıdaki adımları içermektedir:

1. Sorunu tanımlama.
2. Veri toplama.
3. Seçenekleri belirleme.
4. Etik sorun hakkında düşünme.
5. Karar verme.
6. Eyleme geçme ve değerlendirme(1).

Etik sorun örnekleri

Olgu 1. Bayan NH 64 yaşında,15 yıldır Diyabet öyküsü vardır. Diyabetik nefropati tanısı ile hastaneye yatırılmış ve kalıcı fistül açılması için girişim yapılacak odaya alınmıştır. Hasta yakınları işlem sırasında hastanın yanında kalmak istediklerini, bunun hakları olduğunu iddia ederek hemşireyle tartışır? Bu durum da siz hemşire olarak nasıl davranırdınız?

Olgu 2. Hemodiyaliz ünitesinde haftada üç kez diyaliz tedavisine giren hasta diyaliz sırasında kendisini çok kötü hissettiğini ve diyaliz işlemini sonlandırmasını hemşireden ister. Hemşire sorumlu hekime durumu bildirir, ancak hekim diyalizin sonlandırılmasına gerek olmadığını söyler. Hasta hemşireye onun sorunuyla ilgilenmediğini ve kendisini şikayet edeceğini söyler. Bu durum da siz hemşire olarak nasıl davranırdınız?

Olgu 3. Kan transfüzyonu reaksiyonu sonucu acil olarak diyalize alınması gereken bir hastanız var. Ancak hastayı diyalize alacağınız makinenin dezenfeksiyonu için yeterli süresiniz yok. Hekim beklemeden aynı makineye hastayı bağlamanızı söylüyor. Bu durum da siz hemşire olarak nasıl davranırdınız?

Kaynaklar

1. Taylor C, Lillis C, Le Mone P. Fundamentals of nursing. The art and science of nursing care. J.B Lippincott Company, Philadelphia,1989 pp.58-77.
2. Potter A, Perry AG. Fundamentals of nursing concepts. Process and practices, Mosby Year Book .6.th.edit. Mosby Company. St. Louis. 2006 pp.386-404.
3. Demirhan Erdemir A.Tıp Etiği Sözlüğü. SENDROM Tıp Terimleri Sözlüğü.2004;2:11.
4. Babadağ K. Hemşirelik felsefesi ve ahlak. Şişli Etfal Hastanesi Dergisi.1996.1:1,23-27.
5. Bandman E, Bandman B. Nursing ethics through life span. Appleton and Lange. Connecticut.1999. pp.1-17..
6. Uyer G, Eren N. Sağlık meslek tarihi ve ahlakı.3. basım Hatipoğlu Yayınevi,Ankara.
7. Platin N. Lemon hemşirelik eğitim materyali.Bölüm 9.Mesleki ve etik sorunlar. T.C Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Sağlık Bakanlığı Yayın no.609.

Prof. Dr. Ayfer KARADAKOVAN

E-Mail: ayfer.karadakovan@ege.edu.tr